

ISSN 2411-4413

ЕКОНОМІКА ФІНАНСИ МЕНЕДЖМЕНТ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ НАУКИ І ПРАКТИКИ

ЕКОНОМІКА. ФІНАНСИ. МЕНЕДЖМЕНТ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ НАУКИ І ПРАКТИКИ 1' 2022 (59)

1' 2022 (59)

**«Економіка, фінанси, менеджмент:
актуальні питання науки і практики»
№ 1 (59) 2022**

Засновник:

Вінницький національний аграрний університет

*Свідоцтво про державну реєстрацію засобів масової інформації
№ 21154-10954ПП від 31.12.2014 р.*

ISSN 2411-4413

Редакційна колегія:

Головний редактор доктор економічних наук, професор **Гончарук І.В.**

Заступник головного редактора

кандидат економічних наук, доцент **Токарчук Д.М.**

Члени редакційної колегії:

доктор економічних наук, професор, академік НААН України **Калетнік Г.М.;**

доктор економічних наук, професор **Джекабсоне Сандра;**

доктор адміністративних наук, доцент **Спроге Ілзе;**

доктор економічних наук, професор **Вдовенко Л.О.;**

кандидат економічних наук, доцент **Ємчик Т.В.;**

доктор економічних наук, професор **Сахно А.А.;**

доктор економічних наук, професор **Алескерова Ю.В.;**

доктор економічних наук, доцент **Логоша Р.В.;**

кандидат економічних наук, доцент **Пронько Л.М.;**

доктор економічних наук, доцент **Пришляк Н.В.;**

кандидат економічних наук, доцент **Брояка А.А.;**

доктор економічних наук, професор **Здирко Н.Г.;**

доктор економічних наук, професор **Свиноус І.В.;**

доктор економічних наук, професор,

член-кореспондент НААН України **Шпикуляк О.Г.**

Адреса редакції: **21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, тел. +38-096-754-50-74**

Сайт журналу: <http://efm.vsau.org/>, електронна адреса: efm_vnau@ukr.net

Відповідальний секретар журналу – **Вовк В.Ю.,**

літературний редактор – **Юмачікова О.М.,**

переклад іноземною мовою – **Ковальова К.В.,**

технічні редактори журналу – **Доцюк С.О., Тарасова О.С.**

©Вінницький національний аграрний університет, 2021

**«Economy, finances, management:
topical issues of science and practical activity»
1'(59) 2022**

Founder:

Vinnitsia National Agrarian University

Certificate of registration of mass media № 21154-10954 PR of 31.12.2014

ISSN 2411-4413

Editorial board:

Editor in Chief Doctor of Economic Sciences, Professor **Honcharuk I.**

Deputy Chief Editor:

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor **Tokarchuk D.**

Members of the Editorial Board:

Doctor of Economic Sciences, professor,

academician of NAAS of Ukraine **Kaletnik G.;**

Doctor of Economics, Professor **Jekabsone Sandra;**

Doctor of Administrative Sciences, Associate Professor **Sproge Ilze**

Doctor of Economic Sciences, Professor **Vdovenko L.;**

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor **Yemchyk T.;**

Doctor of Economic Sciences, Professor **Sakhno A.;**

Doctor of Economic Sciences, Professor **Aleskerova Yu.;**

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor **Lohosha R.;**

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor **Pronko L.;**

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor **Pryshliak N.;**

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor **Broyaka A.;**

Doctor of Economic Sciences, Professor **Zdyrko N.;**

Doctor of Economic Sciences, Professor **Svynous I.;**

Doctor of Economic Sciences, Professor,
corresponding member of NAAS of Ukraine **Shpykuliak O.;**

Address of the Editorial Office: **21008, Vinnitsia, 3, Soniachna Str.,**

tel. +38-096-754-50-74

Web site of the Journal: <http://efm.vsau.org/>, e-mail: efm_vnau@ukr.net

Executive secretary of the Editorial Board – **Vovk V.,**

Literary Editor – **Yumachikova O.,**

Translation into a Foreign Language – **Kovaleva K.,**

Technical Editors – **Dotsiuk S., Tarasova O.**

Журнал «Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 17.03.2020 року № 409). Спеціальності: 051, 071, 072, 073, 075, 076, 241, 281.

Журналу «Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики» присвоєно ідентифікатор цифрового об'єкта (Digital Object Identifier – DOI).

Журнал «Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики» включений до міжнародних наукометричних баз і каталогів наукових праць:

Index Copernicus Value з 2018 року, сайт:
<https://journals.indexcopernicus.com/representative/journal/list?lang=ru>

Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського, сайт:
<http://nbuv.gov.ua>

Google Академія, сайт: <http://scholar.google.com.ua>

Матеріали друкуються українською, англійською і російською мовами. Номер схвалено і рекомендовано до друку рішенням Вченої ради Вінницького національного аграрного університету, протокол № 10 від 29 квітня 2022 р.

Усі права застережені. Тексти статей, таблиці, графічний матеріал, формули захищені законом про авторські права. Передрук і переклад статей дозволяється за згодою авторів. Відповідальність за зміст публікацій і достовірність наведених у них даних та іншої інформації несуть автори статей. Висловлені у надрукованих статтях думки можуть не співпадати з точкою зору редакційної колегії і не покладають на неї ніяких зобов'язань.

Свідоцтво про внесення до державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 5009 від 10.11.2015 р.

The journal «**Economics, finance, management: topical issues of science and practical activity**» is included in the list of scientific professional editions of Ukraine on economics (Category «Б», Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine of 17.03.2020 № 409). Specialties: 051, 071, 072, 073, 075, 076, 241, 281.

Digital Object Identifier (DOI) assigned to The journal «**Economics, finance, management: topical issues of science and practical activity**» is included in the international scientometric databases and catalogs of scientific works:

Copernicus Value Index 2018, website:
<https://journals.indexcopernicus.com/representative/journal/list?lang=ru>

National Library of Ukraine named after V. Vernadsky, website:
<http://nbuv.gov.ua>

Google Scholar, website: <http://scholar.google.com>

The materials are printed in Ukrainian, English and Russian. The issue was approved and recommended for printing by the decision of the Academic Council of Vinnytsia National Agrarian University, Minutes № 10 of April 29, 2022

All rights are reserved. Texts of articles, tables, graphic material, formulas are protected by copyright law. Reprinting and translation of articles is permitted with the consent of the authors. The authors of the articles are responsible for the content of the publications and the accuracy of the data and other information contained therein. The opinions expressed in the printed articles may not be the same as those of the editorial board and do not impose any obligation on it.

Certificate of entry into the State Register of Publishers, Manufacturers and Distributors of Publishing Products DK № 5009 dated 10.11.2015.

ЗМІСТ

І.В. ГОНЧАРУК, І.В. ФУРМАН, О.В. ДМИТРИК КОМПЛЕКСНА ПЕРЕРОБКА ТВЕРДИХ ПОБУТОВИХ ВІДХОДІВ ЯК ШЛЯХ ВИРІШЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ ІЛІНЕЦЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	7-20
Д.М. ТОКАРЧУК, С.В. БЕРЕЗЮК СОРТУВАННЯ, ЛОГІСТИКА Й ВТОРИННЕ ВИКОРИСТАННЯ ТВЕРДИХ ПОБУТОВИХ ВІДХОДІВ УКРАЇНИ	20-37
Я.П. ІЩЕНКО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ФУНКЦІЇ УПРАВЛІННЯ АГРАРНИМ БІЗНЕСОМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ Й ОПОДАТКУВАННЯ	37-55
В.М. НАГАЄВ, Г.О. НАГАЄВА, С.В. КУСКОВА ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ У ПРОЦЕСІ ДИСТАНЦІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ	56-64
І.В. ГОНЧАРУК, Л.В. КОВАЛЬ, В.І. СТАРОСУД РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВЕДЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО ОБЛІКУ СУБ'ЄКТАМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ	65-77
Л.О. ВДОВЕНКО, І.С. ВДОВЕНКО ФІНАНСОВІ МЕХАНІЗМИ ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ	77-94
Ю.В. СТАВСЬКА АГРОТУРИСТИЧНІ КОМПЛЕКСИ В КОНТЕКСТІ ЗЕЛЕНОГО ЄВРОПЕЙСЬКОГО КУРСУ: ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ Й ПЕРСПЕКТИВИ	94-106
Ю.В. АЛЕСКЕРОВА, В.Л. ТОДОСІЙЧУК ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНЮВАННЯ ВАРТОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	107-121
О.В. КОВАЛЬ, К.В. БУРКО НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ В БДЖІЛЬНИЦТВІ	121-136
О.А. ПОДОЛЯНЧУК ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВ	136-153
І.В. ТОМАШУК ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА СУЧАСНІ ЕКОНОМІЧНІ СИСТЕМИ	153-165
С.І. СТРАПЧУК БІЗНЕС-МОДЕЛІ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ	166-181

CONTENT

HONCHARUK INNA, FURMAN IRYNA, DMYTRYK OLEH COMPREHENSIVE PROCESSING OF SOLID WASTE RECYCLING AS A WAY FOR SOLVING ECOLOGICAL PROBLEMS OF THE ILLINETSK TERRITORIAL COMMUNITY	7-20
TOKARCHUK DINA, BEREZIUK SERGIY SORTING, LOGISTICS AND SECONDARY USE OF SOLID HOUSEHOLD WASTE OF UKRAINE	20-37
ISHCHENKO YANA PROVISION OF THE INFORMATION FUNCTION OF AGRICULTURAL BUSINESS MANAGEMENT IN CONDITIONS OF MARTIAL LAW: FEATURES OF ACCOUNTING AND AUDITING	37-55
NAGAYEV VIKTOR, NAGAYEVA GALYNA, KUSKOVA SVITLANA DIGITALIZATION OF EDUCATIONAL RESOURCES IN THE PROCESS OF REMOTE TRAINING OF ECONOMIC PROFESSIONALS	56-64
HONCHARUK INNA, KOVAL LIUBOV, STAROSUD VITALIY REALITIES AND PROSPECTS OF INTEGRATED ACCOUNTING BY BUSINESS ENTITIES	65-77
VDOVENKO LARYSA, VDOVENKO IRYNA FINANCIAL MECHANISMS OF INFLUENCE ON THE DEVELOPMENT OF ENTERPRISES OF THE AGRICULTURAL SECTOR OF THE ECONOMY	77-94
STAVSKA YULIIA AN AGROTOURIST COMPLEXES IN THE CONTEXT OF THE GREEN EUROPEAN COURSE: VECTORS OF THE DEVELOPMENT AND PROSPECTS	94-106
ALESKEROVA YULIIA, TODOSIICHUK VOLODYMYR THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS OF ENTERPRISE VALUE EVALUATION	107-121
KOVAL OLENA, BURKO KATERYNA DIRECTIONS OF IMPROVEMENT OF MANAGEMENT ACCOUNTING IN BEEKEEPING	121-136
PODOLIANCHUK OLENA FEATURES OF ACCOUNTING AND TAXATION OF PROFITS OF ENTERPRISES	136-153
TOMASHUK INNA THE INFLUENCE OF GLOBALIZATION PROCESSES ON MODERN ECONOMIC SYSTEMS	153-165
STRAPCHUK SVITLANA BUSINESS MODELS OF CIRCULAR ECONOMY IN ENSURING SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL ENTERPRISES OF UKRAINE	166-181

Відомості про авторів

КОВАЛЬ Олена Вікторівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: ostapchukov@meta.ua).

БУРКО Катерина Володимирівна – старший викладач кафедри бухгалтерського обліку, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: k.burko@i.ua).

KOVAL Olena – Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Accounting, Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnytsia, 3, Soniachna Str. (e-mail: ostapchukov@meta.ua).

BURKO Kateryna – Senior Lecturer of the Department of Accounting, Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnytsia, 3, Soniachna Str., e-mail: k.burko@i.ua).

УДК 657.37:657.446(045)

DOI: 10.37128/2411-4413-2022-1-10

**ОСОБЛИВОСТІ
БУХГАЛТЕРСЬКОГО
ОБЛІКУ ТА
ОПОДАТКУВАННЯ
ПРИБУТКУ
ПІДПРИЄМСТВ**

ПОДОЛЯНЧУК О.А.,
*кандидат економічних наук,
завідувачка кафедри обліку та оподаткування
в галузях економіки,
Вінницький національний аграрний університет
(м. Вінниця)*

У статті проведено дослідження нормативного визначення поняття «прибуток» і з'ясовано різнопланові його трактування. Здійснено критичну оцінку сутності характеризованої дефініції в наукових публікаціях і визначено невідповідність термінологічного апарату. Неоднозначність підходів до трактування прибутку пояснюється тим, що ця категорія визначається з різних позицій: з економічної, фінансової та бухгалтерської. Розкрито функції прибутку та його сучасну роль у фінансовому забезпеченні діяльності суб'єктів господарювання. Враховуючи дослідження науковців і сутність нормативних документів, запропоновано власне трактування прибутку, що дає можливість розглянути його як результат діяльності, що дозволяє збалансувати економічні, суспільні й екологічні інтереси. Представлено структуру податкових надходжень до зведеного державного бюджету України й визначено, що податок на прибуток входить до трійки основних бюджетоутворювальних податків. З'ясовано, що сутність податку на прибуток наразі викривлена, він вже не є «справедливим», а його фіскальна ефективність досить низька. Розглянуто основні елементи податку на прибуток, виокремлено платників із числа резидентів і нерезидентів, охарактеризовано базу й ставки, обґрунтовано механізм розрахунку. Відзначено особливості визначення суми податку на прибуток із урахуванням коригувань фінансового результату, визначеного за даними бухгалтерського обліку, на податкові різниці. Доведено, що бухгалтерський облік, як важливий елемент економічної системи, забезпечує інформаційні потреби управління підприємством, зокрема в частині розрахунків за податками. Представлено облікове відображення тимчасових різниць, які виникають у податкових розрахунках за визначення бази оподаткування податку на прибуток. Відзначено, що облік податку на прибуток здійснюється двома методами, враховуючи необхідність відображення

податкових різниць і право відмови від коригування результату на різниці. Враховуючи специфіку дослідження, обґрунтовано методи обліку розрахунків за податком на прибуток.

Ключові слова: прибуток, облік, оподаткування, податок на прибуток, податкові різниці, доходи, витрати, фінансовий результат.

Табл.: 2. Рис.: 4. Літ.: 21.

FEATURES OF ACCOUNTING AND TAXATION OF PROFITS OF ENTERPRISES

*PODOLIANCHUK Olena,
Candidate of Economic Sciences,
Head of the Department of Accounting and Taxation
in the Fields of the Economy,
Vinnytsia National Agrarian University
(Vinnytsia)*

The article examines the normative definition of the concept of «profit» and clarifies its various interpretations. A critical assessment of the essence of the characterized definition in scientific publications is made and the inconsistency of the terminological apparatus is determined. Different approaches to the interpretation of profit is explained by the fact that this category is defined from different points of view: from an economic, financial and accounting point of view. The functions of profit and its current role in financial support of business entities are revealed. In counting the research of scientists and the essence of regulations, our own interpretation of profit is proposed, which makes it possible to consider it as a result of activities that balance economic, social and environmental interests. The structure of tax revenues to the consolidated state budget of Ukraine is presented and it is determined that the income tax is one of the three main budget-forming taxes. It turned out that the essence of the income tax is currently distorted, it is no longer «fair», and its fiscal efficiency is quite low. The main elements of the income tax are considered, taxpayers from residents and non-residents are singled out, the base and rates are characterized, the calculation mechanism is substantiated. It is noted about the peculiarities of determining the amount of income tax, taking into account adjustments to the financial result, determined according to the accounting data, for the tax differences. It is proved that accounting, as an important element of the economic system, provides information needs of enterprise management, including in terms of tax calculations. The accounting reflection of temporary differences that arise in tax calculations, when determining the tax base of income tax is shown. It is noted that the accounting of income tax is carried out by two methods, taking into account the need to reflect tax differences and the right to refuse to adjust the result on the difference. Taking into account the research, the method of accounting for income tax calculations is substantiated.

Key words: profit, accounting, taxation, income tax, tax differences, income, expenses, financial result.

Tabl.: 2. Fig.: 4. Ref.: 21.

Постановка проблеми. Діяльність будь-якого підприємства здійснюється з метою отримання прибутку за наслідками виробничо-господарської діяльності. Водночас сума отриманого прибутку залежить від попиту на продукцію та витрат на виробництво. Аналізуючи прибуток, керівники підприємства визначають ефективність своєї діяльності, оцінюють можливості розвитку бізнесу чи навпаки – необхідність згортання. У мінливих умовах сьогодення показник прибутку є важливим, адже він є об'єктом уваги не лише керівництва господарського суб'єкта, але й органів

контролю. Адже прибуток, як фінансовий показник у сфері діяльності суб'єктів господарювання, підлягає оподаткуванню, і його частина, у вигляді податку на прибуток, є складовою податкових надходжень до бюджету. Отже, прибуток є не лише позитивним результатом діяльності підприємства, а й джерелом для наповнення бюджету країни. Підприємства функціонують в умовах значного податкового навантаження, складних механізмів адміністрування податків, зокрема й податку на прибуток, внаслідок чого прагнуть завдяки законним і незаконним способам зменшити податкові платежі. Усе це зумовлює розвиток «тіньової економіки» і стримує стимули до чесності у бізнесі. Удосконалення адміністрування податків, із урахуванням національних інтересів, може справити істотний позитивний вплив на економіку країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових дослідженнях учених спостерігається актуалізація питань податкових проблем діяльності суб'єктів господарювання та облікового забезпечення податкових розрахунків. Вагомі напрацювання висвітлено в наукових дослідженнях Калетніка Г.М., Гончарук І.В., Богацької Н.М., Гаман Г.О., Денисенко М.П., Долженкова О.В., Іщенко Я.П., Коваль Н.І., Подолянчук О.А., Гудзенко Н.М., Лучишина Л.М. та інших.

Про проблеми розробки механізму, який би визначив нові дієві й ефективні принципи оподаткування, висвітлено дослідниками наукової школи Вінницького національного аграрного університету, яку очолює Калетнік Г.М. [10, с. 171-182].

Богацька Н.М. [1] відзначає, що найважливішою фінансовою категорією, яка відображає позитивний фінансовий результат господарської діяльності підприємства, характеризує ефективність виробництва, обсяг і якість виробленої продукції, стан продуктивності праці, є прибуток. Гаман Г.О. [2] зазначає, що податок на прибуток підприємств в Україні має значне фіскальне значення, чим відрізняється від аналогічних податків в економічно розвинутих країнах. Лучишин Л.М. [12, с. 90] та Разборська О.О. [21, с. 97] розглядають можливість запровадження податку на виведений капітал, характеризуючи переваги й загрози його введення в систему оподаткування України. У попередніх дослідженнях автора [15; 16], разом із Коваль Н.І., Іщенко Я.П. і Гудзенко Н.М., розкрито питання облікового забезпечення розрахунків за податками та важливість облікової інформації для прийняття управлінських рішень [8; 9; 17].

Віддаючи належне науковим доробкам учених, варто відзначити відсутність єдиного підходу до трактування сутності прибутку підприємства й прогалини нормативно-законодавчого регулювання його оподаткування. Особливої актуальності для кожного підприємства набувають питання оподаткування прибутку і його достовірного відображення в обліку з метою визначення об'єктивної бази оподаткування.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є визначення сутності понятійного апарату прибутку підприємства й розкриття облікового забезпечення розрахунків за податком на прибуток задля формування

об'єктивної інформації про податкові розрахунки суб'єктів господарювання, які є платниками податку на прибуток.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нормативне визначення прибутку підприємства представлено в багатьох нормативних документах. Господарським кодексом України (ст. 142) визначено прибуток (дохід) суб'єкта господарювання як показник фінансових результатів його господарської діяльності, що визначається за допомогою зменшення суми валового доходу суб'єкта господарювання за певний період на суму валових витрат і суму амортизаційних відрахувань [3].

Водночас у Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку (НП(С)БО) 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» прибуток охарактеризовано як суму, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати [13]. Для цілей оподаткування, за нормами Податкового кодексу України (далі – ПКУ), прибуток визначається за правилами бухгалтерського обліку.

Ураховуючи цей момент, у П(С)БО 17 «Податок на прибуток» наведено два визначення: обліковий прибуток (збиток) – сума прибутку (збитку) до оподаткування, визначена в бухгалтерському обліку й відображена у звіті про фінансові результати за звітний період; податковий прибуток (збиток) – сума прибутку (збитку), визначена за податковим законодавством об'єктом оподаткування за звітний період [20]. У цьому стандарті встановлено методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації щодо витрат, доходів, активів і зобов'язань із податку на прибуток, їхнє розкриття у фінансовій звітності та розкрито термінологію цієї теми [9, с. 75].

Нормативне трактування прибутку спонукає науковців до пошуків сутності цієї категорії, власного трактування його змісту, складових елементів і чинників, що на нього впливають. Неоднозначність підходів до тлумачення прибутку пояснюється тим, що ця категорія визначається з різних позицій: з економічної, фінансової та бухгалтерської.

Справедливо відзначено [5, с. 26], що прибуток є складною та багатогранною економічною категорією, що найповніше зображає фінансові можливості підприємства і його здатність до розширення виробничої діяльності підприємства. Саме прибуток спонукає підприємство здійснювати нововведення, що стимулює інвестиції, нарощувати випуск продукції та забезпечувати зайнятість.

Слушною є думка, що прибуток – це узагальнений показник, який свідчить про ефективність виробництва, стійкий фінансовий стан і конкурентоспроможність підприємства, його платоспроможність, виконання зобов'язань перед державою та іншими суб'єктами господарювання [11].

Користувачі фінансової звітності потребують достовірної інформації щодо величини й динаміки прибутку [8, с. 263].

Отже, прибуток є: першочерговою та найважливішою метою провадження підприємницької діяльності за умов ринкової економіки; не лише основою функціонування певного окремого підприємства, але й базою для

економічного, соціального й політичного розвитку країни; головним внутрішнім джерелом формування фінансових ресурсів підприємства (якщо рівень прибутку високий, то підприємство не має потреби в залученні зовнішніх коштів); одним із найважливіших критеріїв ефективності підприємницької діяльності; механізмом захисту (захищає підприємство від банкрутства).

Ураховуючи різні підходи до визначення ролі й суті прибутку як економічної категорії, можна передусім відзначити такі його риси, як категорії ринкової економіки: прибуток становить лише частину комплексного доходу підприємця, який він отримує від певного виду діяльності (операційної, фінансової чи інвестиційної); прибуток є частиною очікуваного доходу підприємця, який вклав свій капітал в організацію діяльності певного виду (бізнесу) з метою досягнення певного комерційного успіху, але він не є гарантованим доходом підприємця; прибуток характеризує не весь дохід, отриманий у процесі підприємницької діяльності, а лише ту його частину, яка залишається після відрахування усіх витрат на ведення цієї діяльності, які мали місце; прибуток є вартісним показником, вираженим у грошовій формі [1].

Сутність прибутку розкривається у його функціях, серед яких:

- 1) функція оцінки – отриманий прибуток дозволяє оцінити ефективність господарської діяльності та якість управління нею;
- 2) функція стимулювання – отриманий прибуток дозволяє проводити операційну й фінансову діяльність більш раціонально й ефективно, задля отримання більшого прибутку;
- 3) функція розподілу – прибуток використовується для фінансування різних сфер діяльності підприємства, а також сплати податків [1].

Вважаємо, що прибуток – це позитивний результат діяльності суб'єкта господарювання, який залишається у його розпорядженні, зокрема і для реінвестування діяльності з метою сталого розвитку.

Оподаткування прибутку, з одного боку, забезпечує залежність державного бюджету від процесів, які відбуваються у матеріальному виробництві, а з іншого – дає широкі можливості для здійснення заходів із державного регулювання економіки. Останнє має особливе значення і водночас потребує особливої уваги й обережності, тому надзвичайно важливо враховувати це, незважаючи на тенденції, що можуть виявитися щодо значимості цього податку в доходах бюджету [4, с. 399].

Податок на прибуток підприємств – це прямий податок, сплачуваний підприємствами з прибутку, одержаного від реалізації продукції (робіт, послуг), основних фондів, нематеріальних активів, цінних паперів, валютних цінностей, інших видів фінансових ресурсів і матеріальних цінностей, а також із прибутку від орендних операцій, роялті й від позареалізаційних операцій [6, с. 110].

Ураховуючи власні дослідження [15, с. 122], можна стверджувати, що податок на прибуток (рис. 1) входить до трійки основних бюджетоутворювальних податків. Його частка у загальній структурі податкових надходжень є сталою, проте динаміка надходжень зменшується.

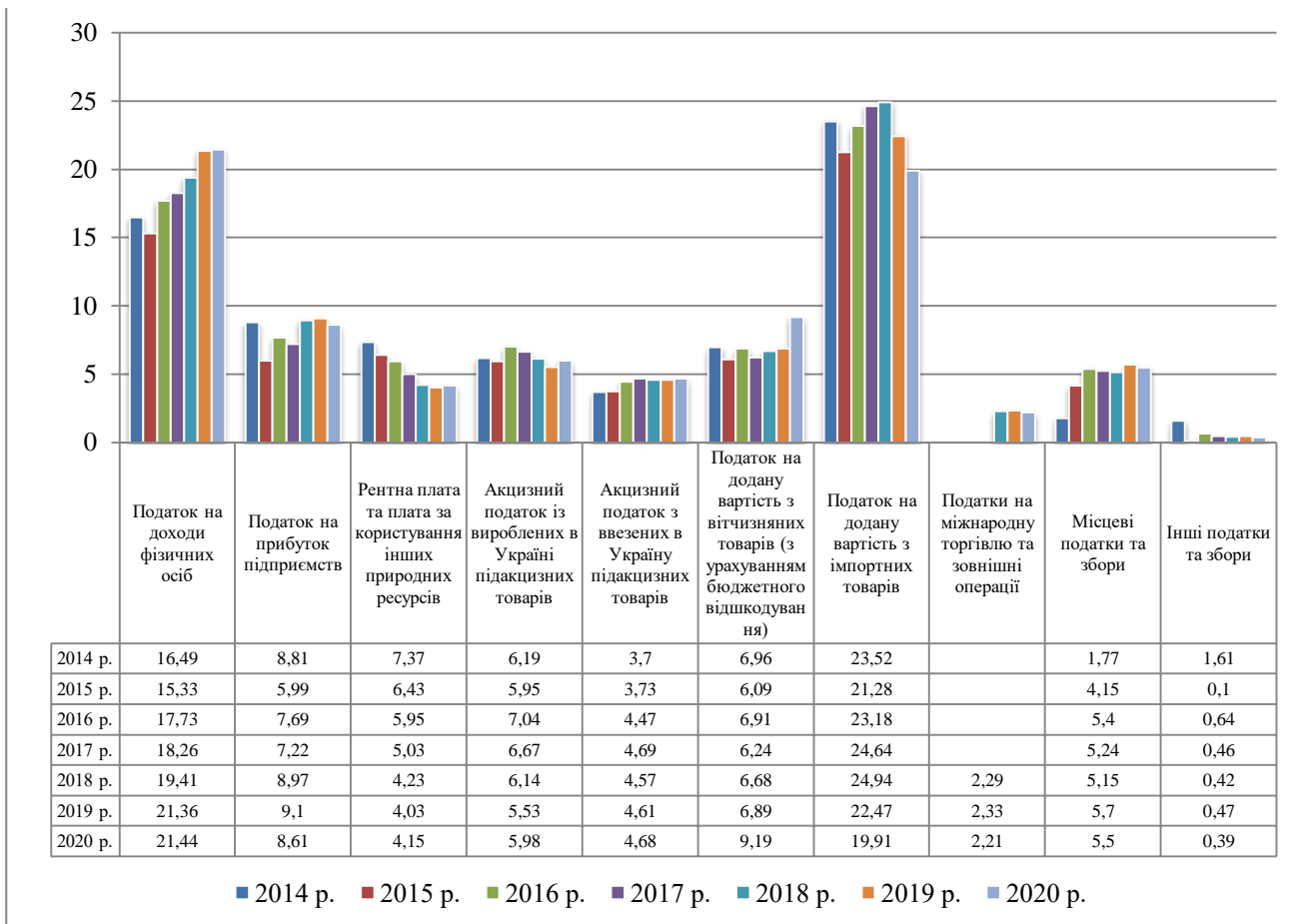

Рис. 1. Структура податкових надходжень до зведеного державного бюджету України, %

Джерело: сформовано за даними Державної служби статистики України [22]

Ситуація з очікуваними надходженнями від цього податку в умовах економічного падіння та збитковості підприємств погіршується. На думку Лучишина Л.М., податок на прибуток підприємств в Україні перетворився на дієвий механізм фіскального тиску на сумлінних платників податку. Як наслідок, сутність податку наразі викривлена, він вже не є «справедливим», а фіскальна ефективність податку на прибуток підприємств досить низька. Ця система неефективна й створює умови для використання великими компаніями складних схем для того, щоб уникнути оподаткування. Про це також зазначають зарубіжні й українські експерти [12, с. 90].

За допомогою податку на прибуток можна регулювати такі процеси: вибір правової форми організації бізнесу; розподіл прибутку (на споживання чи накопичення); вибір методів фінансування інвестицій (самофінансування або залучення позичкових коштів); розподіл трудових і матеріальних ресурсів між окремими сферами господарської діяльності; розподіл і перерозподіл ВВП; регулювання темпів економічного зростання на макрорівні [2].

Відповідно до Податкового кодексу України, платниками податку на прибуток є резиденти і нерезиденти, за результатами діяльності яких

формується база оподаткування. Тобто платником податку на прибуток може бути будь-який суб'єкт господарювання, який займається підприємницькою діяльністю, незалежно від виду діяльності, форми господарювання та розміру. Відповідно, не є платниками податку неприбуткові підприємства, установи й організації у порядку й на умовах, встановлених нормами ПКУ й іншими нормативними документами.

Базою оподаткування є грошове вираження об'єкту оподаткування, визначеного згідно з положенням ст. 134 ПКУ.

Варто зауважити, що існують різні ставки податку на прибуток, застосування яких передбачено ст. 136 ПКУ.

У зв'язку з введенням воєнного стану в Україні, який спричинений військовою агресією Російської Федерації проти України, 15 березня 2022 року Верховна рада України проголосувала за законопроект «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» № 7137-д від 14.03.2022 р. Зокрема, тимчасово, з 1 квітня 2022 року до припинення або скасування воєнного стану на території України, передбачено податкові стимули для платників податку на прибуток. Законопроектом визначено можливість переходу платників податку на прибуток на сплату єдиного податку 3 групи платників. Ключовим положенням цього нормативного документу є можливість фізичних осіб-підприємців і юридичних осіб, із обсягом доходу за рік до 10 мільярдів гривень, сплачувати єдиний податок у розмірі 2% від доходу за правилами, установленими для 3 групи платників єдиного податку. Одночасно відзначено про звільнення від обов'язку нарахування, сплати й подання податкової звітності з податку на додану вартість із операцій з постачання товарів, робіт і послуг, місце постачання яких розташоване на митній території України. Порядок сплати єдиного податку третьої групи, які використовують особливості оподаткування, буде визначений Кабінетом Міністрів України. Такі зміни спрямовані на підтримку національної економіки, збереження малого й середнього бізнесу під час війни [14].

Важливим є момент, що платник податку на прибуток, у якого річний дохід (за вирахуванням непрямих податків), визначений за правилами бухгалтерського обліку, за останній річний звітний період не перевищує 40 мільйонів гривень, має право прийняти рішення про незастосування коригувань фінансового результату до оподаткування на усі різниці. Однак платник не може мати такого права, якщо у нього відсутнє від'ємне значення об'єкта оподаткування минулих податкових (звітних) років, визначеного відповідно до положень ПКУ [14].

Також варто врахувати, що якщо у платника річний дохід (за вирахуванням непрямих податків) за останній річний звітний період перевищує 40 мільйонів гривень, то він зобов'язаний визначати об'єкт оподаткування, починаючи з такого року за допомогою коригування фінансового результату до оподаткування на усі різниці.

Податок нараховується платником самостійно за відповідною ставкою,

яка визначена статтею 136 ПКУ, та розраховується за методикою, встановленою статтею 137 ПКУ.

Механізм розрахунку об'єкта оподаткування податком на прибуток підприємства передбачає використання форми фінансової звітності №2 Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) і коригування фінансового результату на податкові різниці (рис. 2).

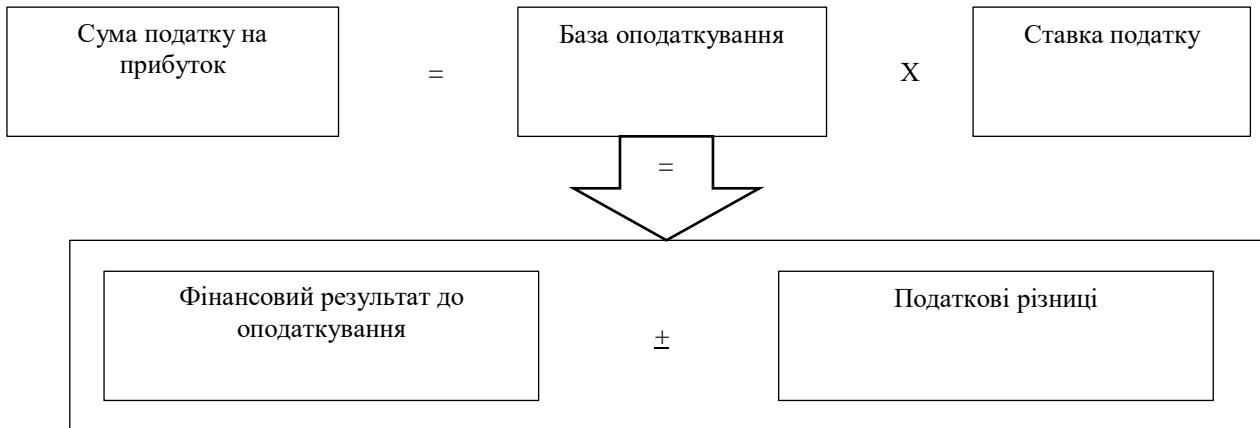

Рис. 2. Механізм розрахунку суми податку на прибуток

Джерело: узагальнено автором за [14]

Фінансовий результат до оподаткування у бухгалтерському обліку формується за допомогою визначення різниці між доходами й витратами.

До доходів, які підприємство може одержати за звітний період належать: дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); інші операційні доходи; фінансові доходи; інші доходи.

Водночас, п. 5 П(С)БО 15 «Дохід» передбачено дві обов'язкові умови визнання доходу: збільшення активу або зменшення зобов'язання, що зумовлює зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків учасників підприємства); оцінка доходу може бути достовірно визначена [18].

Критерії визнання доходу застосовуються окремо до кожної операції. Проте ці критерії потрібно застосовувати до окремих елементів однієї операції або до двох чи більше операцій разом, якщо це впливає із суті такої господарської операції (операцій).

Витрати визнаються витратами певного періоду одночасно з визнанням доходу, для отримання якого вони здійснені. Якщо прямий зв'язок між доходами й витратами встановити неможливо, витрати відображають у тому звітному періоді, у якому вони були здійснені.

Визнані підприємством витрати в бухгалтерському обліку класифікують за такими групами [19]: собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг); адміністративні витрати; витрати на збут; інші операційні витрати; фінансові витрати; інші витрати.

Отже, фінансові результати відображаються в обліку за видами діяльності (рис. 3) і слугують основою для визначення об'єкта оподаткування.

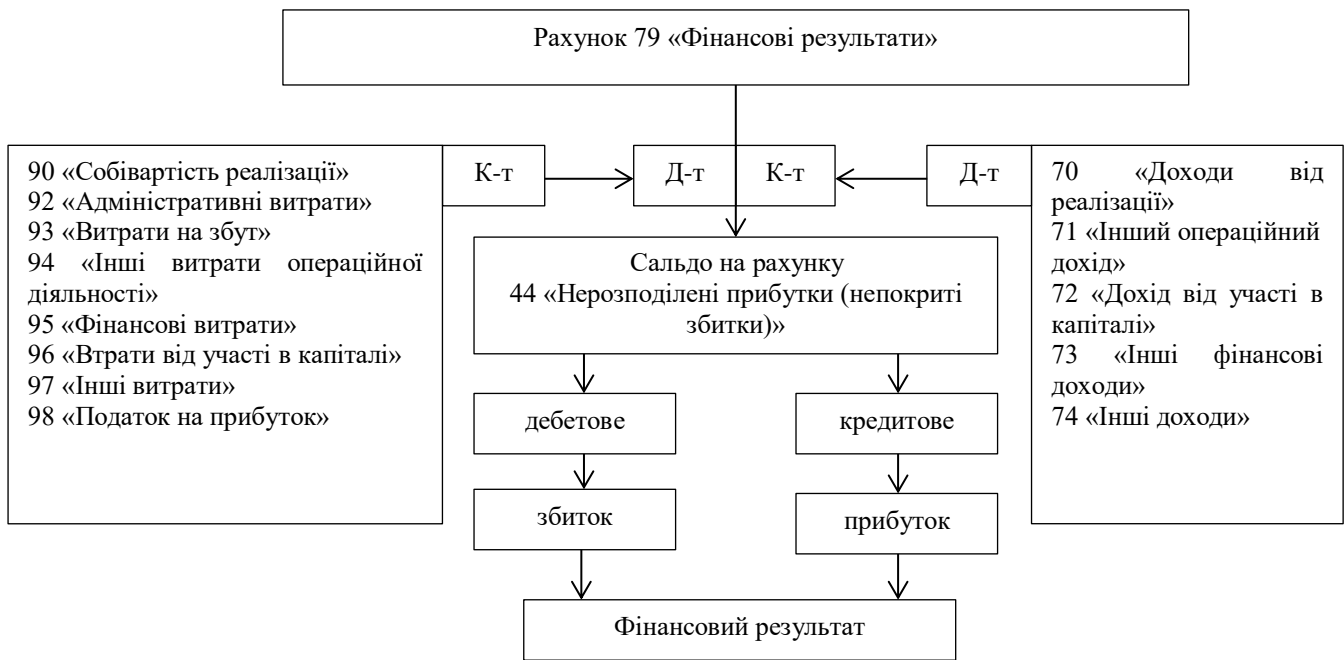

Рис. 3. Порядок формування кінцевого фінансового результату
Джерело: [9, с. 259]

Із вищевикладеного зрозуміло, що податок на прибуток може розраховуватися двома способами: із застосуванням коригування фінансового результату на податкові різниці (якщо дохід перевищує 40 млн грн + 1 грн); без коригування на податкові різниці (якщо дохід не перевищує 40 млн грн).

Ураховуючи норми П(С)БО 17, можна зазначити, що податкові різниці – це обов’язкове коригування фінансового результату до оподаткування, визначеного за даними бухгалтерського обліку, у випадках, передбачених ПКУ. Ці різниці виникають у зв’язку з тим, що доходи або витрати визнаються у різні звітні періоди, причому ці розбіжності носять тимчасовий характер.

Податкові різниці мають кілька видів: різниці, які виникають під час нарахування амортизації необоротних активів (ст. 138 ПКУ); різниці, що виникають під час формування резервів (забезпечень) (ст. 139); різниці, що виникають під час здійснення фінансових операцій (ст. 140); різниці, що виникають під час здійснення окремих видів діяльності й операцій (ст. 141) [14].

Отже, визначаючи базу оподаткування, за необхідності коригування фінансового результату на податкові різниці, суб’єкт господарювання визначає два розрахункові показники прибутку: обліковий прибуток (збиток) і податковий прибуток (збиток), про які ми вже зазначали.

Водночас податковий прибуток береться для визначення податку на прибуток, так званого поточного податку на прибуток, який в П(С)БО 17 характеризується як сума податку на прибуток, визначена у звітному періоді, відповідно до податкового законодавства [20].

Тому різниці між податковим й обліковим прибутком зумовлюють виникнення та відображення в обліку відстроченого податку на прибуток, який може відображатися як:

– відстрочене податкове зобов'язання – сума податку на прибуток, який сплачуватиметься в наступних періодах із тимчасових податкових різниць, що підлягають оподаткуванню; відстрочений податковий актив – сума податку на прибуток, що підлягає відшкодуванню у наступних періодах (унаслідок тимчасової податкової різниці, що підлягає вирахуванню);

– перенесення податкового збитку, не включеного до розрахунку зменшення податку на прибуток у звітному періоді; перенесення на майбутні періоди податкових пільг, якими неможливо скористатися у звітному періоді [20].

Якщо у платника за звітний період виникає податковий збиток (від'ємне значення об'єкта обкладення податком на прибуток), то він зменшує базу оподаткування наступних періодів до повного його «погашення». Таке зменшення бази оподаткування можливе як платникам, що використовують різниці з податку на прибуток, так і тим, хто їх не враховує.

Щодо вищевказаного в літературі [21, с. 93] відзначено низку недоліків податку на прибуток, із чим сміливо можна погодитися: складні правила розрахунку об'єкта оподаткування (фінансовий результат як базовий показник для розрахунку об'єкта оподаткування з подальшим коригуванням на різниці – це постійний ризик претензій з боку органів контролю); необхідність ведення окремого обліку податкової амортизації; проблеми з накопиченням збитків; агресивні схеми податкового планування, які використовуються окремими компаніями з метою уникнення оподаткування, що призводить до надмірного податкового тиску на сумлінних платників.

Вимоги щодо коригування фінансового результату до оподаткування на податкові різниці передбачено ПКУ (ст. 138-141). Аналізуючи норми ПКУ, спостерігаємо, що найбільше випадків різниць між даними бухгалтерського обліку й податкових розрахунків може виникати під час нарахування амортизації. Саме амортизація є особливою статтею формування витрат платника податку на прибуток.

Відповідно до норм ПКУ (ст. 138.3.3) усі основні засоби й необоротні активи з метою податкового обліку розділені на 16 груп [14].

Згідно з класифікацією, яка наведена в ПКУ, для кожної окремої групи встановлено мінімально допустимі терміни корисного використання об'єктів, які становлять від двох до двадцяти років. А це означає, що підприємство не може встановити термін використання окремих груп основних засобів менший, ніж це передбачено Податковим кодексом. Насправді, класифікація, яка наведена в ПКУ, наближена до П(С)БО 7 «Основні засоби», і це наближення скоротило відмінності між податковим і бухгалтерським обліком.

ПКУ зумовлено врахування терміну корисного використання необоротних активів для визначення податкових різниць: у разі, коли термін корисного використання (експлуатації) об'єкта основних засобів у бухгалтерському обліку менший, ніж мінімально допустимі терміни амортизації основних засобів й інших необоротних активів, то для розрахунку амортизації використовуються терміни, установлені ПКУ; у разі, коли терміни корисного використання (експлуатації) об'єкта основних засобів у

бухгалтерському обліку дорівнюють або є більшими, ніж ті, що встановлені цим підпунктом, то для розрахунку амортизації використовуються терміни корисного використання (експлуатації) об'єкта основних засобів, встановлені в бухгалтерському обліку.

Нематеріальні активи за нормами ПКУ (ст. 138.3.4) підлягають класифікації за 6 групами.

Водночас, якщо, відповідно до правовстановлюючого документа, термін дії права користування нематеріального активу не встановлено, то такий термін корисного використання визначається платником податку самостійно, але не може становити менше двох і більше десяти років [14].

Для оцінки сум амортизації використовують п'ять методів, визначених стандартами обліку й самостійно обраних підприємством із урахуванням очікуваного способу отримання економічних вигод від його використання. Отже, якщо будуть розбіжності у термінах використання об'єктів необоротних активів за обліковою політикою і нормами ПКУ, то будуть виникати різниці.

Щодо різниць, які виникають під час формування резервів і забезпечень подальших витрат, то логічним є те, що вони не розраховуються під час формування та використання забезпечень на відпустки працівникам й інших виплатах, пов'язаних із оплатою праці. Вони стосуються формування і використання резерву сумнівних боргів і гарантійних зобов'язань. Різниці виникатимуть у зв'язку з різними періодами, у яких створюються резерви й відповідно використовуються. Наприклад, створення резерву сумнівних боргів у фінансовому обліку відобразатиметься такою кореспонденцією: Д-т 944 «Сумнівні та безнадійні борги» К-т 38 «Резерв сумнівних боргів». Відповідно сума створеного резерву списуватиметься на фінансовий результат: Д-т 791 «Результат операційної діяльності» К-т 944 «Сумнівні та безнадійні борги». У податкових розрахунках сума резерву буде збільшувати фінансовий результат до оподаткування. Надалі, у випадку списання дебіторської заборгованості за рахунок резерву сумнівних боргів, у фінансовому обліку відобразатиметься кореспонденція: Д-т 38 «Резерв сумнівних боргів» К-т 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками». Паралельно в податкових розрахунках ця операція буде зменшувати фінансовий результат до оподаткування. Водночас варто врахувати, що використання резерву сумнівних боргів можливе лише за умови дотримання критеріїв визнання дебіторської заборгованості безнадійною. Отже, за ефективного податкового планування на макрорівні, можна здійснювати маніпуляції із сумами результату до оподаткування.

Варто зауважити, що платники податків із доходом меншим, ніж 40 млн грн, мають змогу не застосовувати податкові коригування, такі як: резерви, мінімальні терміни амортизації, уцінку, «тонку» капіталізацію тощо. З огляду на це, вони можуть використовувати широкий спектр законних інструментів обліку для зменшення фінансового результату й зниження податкового навантаження з податку на прибуток. Небажання сплачувати податки є цілком природним, оскільки будь-який суб'єкт господарювання прагне захистити своє майно, зокрема, й від держави. І це прагнення практично

не залежить від ступеня законослухняності [12, с. 89].

У зв'язку з цим, науковцями, практиками, політиками активно обговорюється питання запровадження податку на виведений капітал. Проте, існує ряд ризиків і недоліків, і, як відзначено в економічній літературі: це не вирішить усіх проблем, пов'язаних із оподаткуванням прибутку підприємств. Мета впровадження податку на виведений капітал – це деофшоризація та підвищення інвестиційного клімату підприємств. Основними недоліками податку на виведений капітал є: його експериментальний характер (застосовується в декількох країнах Європи, результат від його впровадження – довготривалий, та не приніс очікуваних результатів); складність розрахунку й планування надходжень до бюджету держави (податок сплачується лише з прибутку, який виводиться за межі підприємства на користь зовнішніх суб'єктів); вірогідність недоотримання податкових надходжень (використання суб'єктами господарювання схем, спрямованих на ухилення від сплати податку). Варто відзначити, що джерелом інформації для розрахунку податку на прибуток є дані бухгалтерського обліку доходів і витрат, і форма фінансової звітності № 2 «Звіт про фінансові результати (сукупний дохід)». Для розрахунку податку на виведений капітал використовуватимуться лише дані з окремих платежів, пов'язаних із виведенням капіталу.

Саме тому бухгалтерський облік, як важливий елемент економічної системи, забезпечує інформаційні потреби управління підприємством. Зміни підходів до ведення бізнесу, збільшення потреб управління в інформації та постійні трансформації, що відбуваються у нормативно-правовому регулюванні бухгалтерського й податкового обліку суб'єктів підприємництва, вимагають перегляду підходів до організації їхнього обліку [16; 17, с. 46].

Планом рахунків для проведення операцій щодо нарахування податку на прибуток передбачено використання різних рахунків: 64 «Розрахунки за податками й платежами», субрахунок 641 «Розрахунки за податками», аналітичний рахунок «Розрахунки за податком на прибуток», 98 «Податок на прибуток», 17 «Відстрочені податкові активи», 54 «Відстрочені податкові зобов'язання» [7; 9, с. 79-80].

Рахунки 17 та 54 призначені для відображення тимчасової різниці суми податку на прибуток, яка виникає внаслідок нетотожності суми прибутку за даними бухгалтерського обліку й прибутку, який є об'єктом оподаткування.

Підхід до відображення в обліку тимчасових різниць узагальнено в таблиці 1.

Таблиця 1

Облікове відображення тимчасових різниць

Критерій	Відстрочений податковий актив	Відстрочене податкове зобов'язання
Різниця між бухгалтерським і податковим прибутком, що спричиняє різницю	бухгалтерський облік < податковий облік	бухгалтерський облік > податковий облік
Тип тимчасової різниці	різниця, що підлягає вирахуванню	різниця, що підлягає оподаткуванню
Рахунок обліку	Д-т 17	К-т 54

Джерело: сформовано автором за [7; 21]

Отже, зобов'язання з податку на прибуток, визначені у декларації, відображаються: Д-т 98 «Податок на прибуток» Кт 641 «Розрахунки за податком на прибуток». Надалі (у кінці року) сальдо рахунку 98 «Податок на прибуток» списується на фінансовий результат: К-т 98 «Податок на прибуток» Д-т 79 «Фінансові результати».

Основні бухгалтерські операції, які використовуються на підприємстві для обліку розрахунків із податку на прибуток наведено в таблиці 2.

Таблиця 2

Типова кореспонденція рахунків із обліку розрахунків за податком на прибуток

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	Нараховано поточний податок на прибуток за рахунок збільшення відстрочених податкових активів	17	641 / ПНП*
2	Нараховано поточний податок на прибуток за рахунок зменшення відстрочених податкових зобов'язань	54	641 / ПНП
3	Відображено витрати з податку на прибуток	98	641 / ПНП
4	Сплачено податок на прибуток до бюджету	641	311
5	Списано витрати з податку на прибуток на фінансовий результат	79	98

* ПНП – податок на прибуток

Джерело: [9, с. 81]

Таким чином, можна стверджувати, що облік податку на прибуток здійснюється двома методами, ураховуючи необхідність відображення податкових різниць і право відмови від коригування результату на різниці (рис. 4).

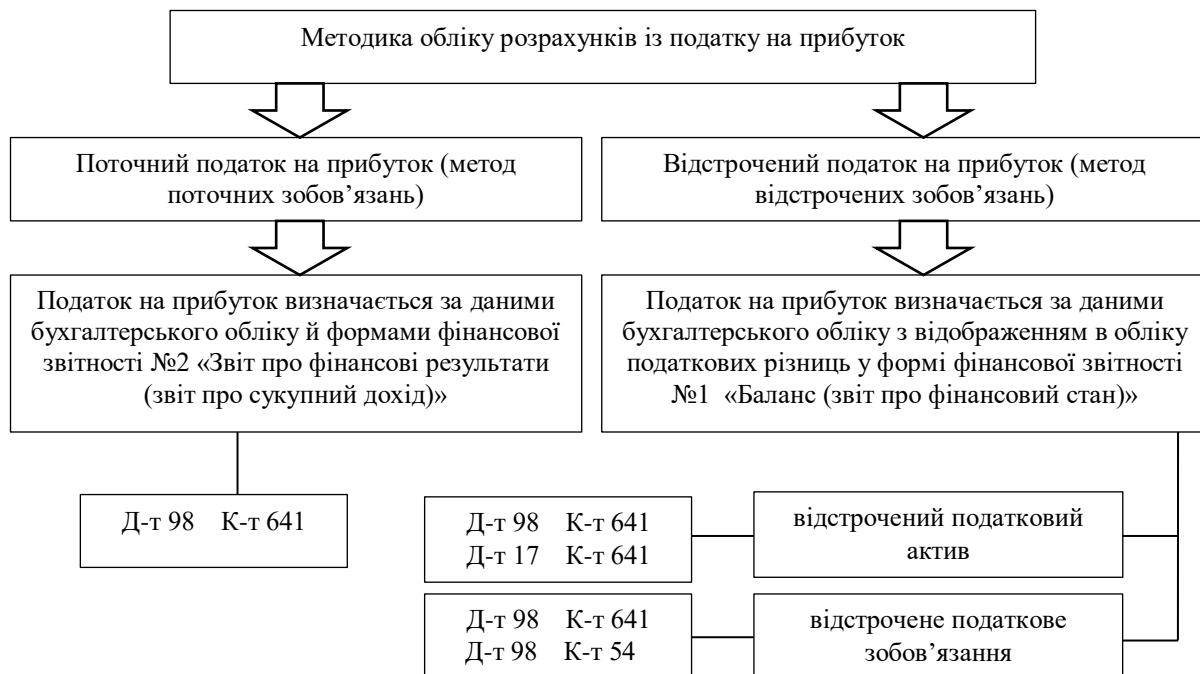

Рис. 4. Методика обліку розрахунків із податку на прибуток

Джерело: узагальнено автором

Відзначимо те, що податковими (звітними) періодами для розрахунку податку на прибуток і подання податкової Декларації до органу контролю є

календарні: квартал, півріччя, три квартали, рік (крім випадків, коли звітний період є річний). Разом із Декларацією, до органу контролю подається і річна фінансова звітність [14].

Дослідження свідчать про наявну проблему в багатьох країнах щодо розбіжностей між фінансовим результатом, який є об'єктом оподаткування, і бухгалтерським прибутком. Це пов'язано з різним економічним змістом бухгалтерського й податкового прибутків, що зумовлює різні об'єкти оподаткування. Саме введення «коригувальних» рахунків 17 «Відстрочений податковий актив» і 54 «Відстрочене податкове зобов'язання» забезпечує відображення податкових різниць без зміни способів обліку активів, зобов'язань і капіталу, а отже, впливає на об'єктивність даних статей фінансової звітності.

Висновки. Проведені дослідження засвідчують неоднозначність трактування сутності прибутку, оскільки в різних нормативних документах характеризується по-різному й розглядається з економічного, фінансового й бухгалтерського поглядів. Зважаючи на реалії сьогодення, вважаємо, що метою діяльності суб'єкта господарювання має бути не власне прибуток як показник результативності, а ефективність його використання з метою сталого розвитку. Хоча беззаперечним є той факт, що чим більше прибутку отримає підприємство, тим реальнішою є можливість покращення діяльності у перспективі. Ураховуючи напрацювання науковців і сутність нормативних документів, запропоновано власне трактування прибутку. Сформоване визначення дає можливість розглянути прибуток не лише як чистий фінансовий результат, але і як джерело фінансування подальшого розвитку суб'єкта господарювання, спрямоване на збалансування економічних, соціальних й екологічних складових його діяльності.

Держава в частині прибутку підприємства зацікавлена у своєчасній та повній сплаті податку на прибуток. Однак, наявність збитковості суб'єктів господарювання та системні недоліки податкової системи перетворили податок на прибуток в Україні, на дієвий механізм фіскального тиску на сумлінних платників податку. Маніпуляції, які можливо здійснювати законними інструментами обліку для зменшення фінансового результату й зниження податкового навантаження, вимагають перегляду системи обліку податкових розрахунків із податку на прибуток.

Пропозиції науковців, практиків і політиків щодо введення податку на виведений капітал і заміну податку на прибуток є двоякими, адже досвід розвинутих країн свідчить не лише про переваги, але й про загрози.

Проведене дослідження доводить важливість прибутку в системі управління ним як на макрорівні, так і на мікрорівні.

Список використаних джерел:

1. Богацька Н.М. Прибуток підприємства: його роль, формування та резерви збільшення в умовах ринкової економіки. *Ефективна економіка*. 2019. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7253>. DOI: 10.32702/2307-2105-2019.9.30 (дата звернення: 20.11.2021).
2. Гаман Г.О. Суть та елементи податку на прибуток. URL: <https://economics.net.ua/files/science/oblik/2016/32.pdf> (дата звернення:

20.11.2021).

3. Господарський кодекс № 436-XV від 06.01.2018 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 20.11.2021).

4. Городецька Т.Е., Андрієнко Ю.С. Сучасні форми оподаткування. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 30. С. 397-401.

5. Денисенко М.П., Захарова Ю.І. Заходи підвищення прибутковості підприємства. *Агросвіт*. 2020. № 1. С. 24-28. DOI: 10.32702/2306-6792.2020.1.24.

6. Долженков О.В. Податкове законодавство: стан та перспективи розвитку: дис. ... д-ра філос.: 081. Національний університет «Одеська юридична академія», 2020. 249 с.

7. Інструкція про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств та організацій: Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99> (дата звернення: 20.11.2021).

8. Іщенко Я.П., Подолянчук О.А., Коваль Н.І. Фінансовий облік I: підручник. Вінниця: Видавництво ФОП Кушнір Ю.В. 2020. 496 с.

9. Іщенко Я.П., Подолянчук О.А., Коваль Н.І. Фінансовий облік II: підручник. Вінниця: Видавництво ФОП Кушнір Ю.В. 2021. 396 с.

10. Калетнік Г.М., Гончарук І.В., Ємчик Т.В., Лутковська С.М. Аграрна політика та земельні відносини: підручник. Вінниця: ВНАУ, 2020. 307 с.

11. Куць Т.В., Пікуля В.А. Економіко-правові аспекти податку на прибуток. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/11/291.pdf> (дата звернення: 15.02.2022).

12. Лучишин Л.М. Податок на прибуток: еволюція, перспективи та практика застосування. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2018. Т. 28, № 4. С. 88-91. DOI: <https://doi.org/10.15421/40280416>.

13. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 25.01.2012 р. № 52. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення: 20.11.2021).

14. Податковий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n256> (дата звернення: 20.11.2021).

15. Подолянчук О.А. Облік в оподаткуванні діяльності підприємств. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2021. № 1 (55). С. 115-128. DOI: 10.37128/2411-4413-2021-1-8.

16. Подолянчук О.А. Організація обліку суб'єктами малого підприємництва. *Ефективна економіка*. 2017. № 4. URL: <http://www.economy.pauka.com.ua/?or=1&z=5536> (дата звернення: 20.11.2021).

17. Подолянчук О.А., Коваль Н.І., Гудзенко Н.М. Облік в фермерських господарствах: навч. посіб. Київ: «Центр учбової літератури», 2019. 374 с.

18. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід»: Наказ Міністерства фінансів України від 29.11.1999 р. № 290. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99> (дата звернення: 20.11.2021).

19. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00> (дата звернення: 20.11.2021).

20. Положення стандарт бухгалтерського обліку 17 «Податок на прибуток»: Наказ Міністерства фінансів України від 28.12.2000 р. № 353. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0047-01#Text> (дата звернення: 20.11.2021).

21. Разборська О., Серженік Я. Трансформаційні процеси справляння податку на прибуток в умовах дефіциту бюджету. *Економічний аналіз*. 2020. Т. 30, № 3. С. 90-100. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2020.03.090>.

22. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 20.11.2021).

References

1. Bohatska, N.M. (2019). Prybutok pidpryyemstva: yoho rol, formuvannya ta rezervy zbilshennya v umovakh rynkovoyi ekonomiky [Profit of the enterprise: its role, formation and reserves of increase in the conditions of market economy]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, 9. DOI: 10.32702/2307-2105-2019.9.30. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7253> [in Ukrainian].

2. Haman, H.O. (2016). Sut ta elementy podatku na prybutok [The essence and elements of income tax]. Retrieved from: <https://economics.net.ua/files/science/oblik/2016/32.pdf> [in Ukrainian].

3. Hospodarskyy kodeks № 436 -XV [Commercial Code № 436-XV]. (2018, January 6). zakon4.rada.gov.ua. Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua> [in Ukrainian].

4. Horodetska, T.E., & Andriyenko, Yu.S. (2019). Suchasni formy opodatkovannya [Modern forms of taxation]. *Infrastruktura rynku – Market infrastructure*, 30, 397-401 [in Ukrainian].

5. Denysenko, M.P., & Zakharova, Yu.I. (2020). Zakhody pidvyshchennya prybutkovosti pidpryyemstva [Measures to increase the profitability of the enterprise]. *Ahrosvit – Agrosvit*, 1, 24-28. DOI: 10.32702/2306-6792.2020.1.24 [in Ukrainian].

6. Dolzhenkov, O.V. (2020). Podatkove zakonodavstvo: stan ta perspektyvy rozvytku [Tax legislation: the state and prospects of development]. *Doctor's of Philosophy thesis*. Odesa: Natsionalnyi universytet «Odeska yurydychna akademiia» [in Ukrainian].

7. Instruktsiya pro zastosuvannya planu rakhunkiv bukhhalterskoho obliku aktyviv, kapitalu, zobovyzan i hospodarskykh operatsiy pidpryyemstv ta orhanizatsiy: Nakaz Ministerstva finansiv Ukrayiny № 291 [Order of the Ministry of Finance of Ukraine «Instructions on the application of the chart of accounts for accounting of assets, capital, liabilities and business operations of enterprises and organizations» № 291]. (1999, November 30). [zakon.rada.gov.ua](http://zakon4.rada.gov.ua). Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99> [in Ukrainian].

8. Ishchenko, Y.P., Podolyanchuk, O.A., & Koval, N.I. (2020). *Finansovyy oblik I [Financial accounting I]*. Vinnytsia: Kushnir Yu.V. [in Ukrainian].

9. Ishchenko, Y.P., Podolyanchuk, O.A., & Koval, N.I. (2021). *Finansovyy oblik II [Financial accounting II]*. Vinnytsia: Kushnir Yu.V. [in Ukrainian].

10. Kaletnik, H.M., Honcharuk, I.V., Yemchyk, T.V., & Lutkovska, S.M. (2020). *Ahrarna polityka ta zemelni vidnosyny [Agrarian policy and land relations]*. Vinnytsya: VNAU [in Ukrainian].

11. Kuts, T.V., & Pikulya, V.A. (2017). Ekonomiko-pravovi aspekty podatku na prybutok [Economic and legal aspects of income tax]. Retrieved from: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/11/291.pdf> [in Ukrainian].

12. Luchyshyn, L.M. (2018). Podatok na prybutok: evolyutsiya, perspektyvy ta praktyka zastosuvannya [Income tax: evolution, prospects and application practices]. *Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny – Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine*, 8, 4, 88-91. DOI: <https://doi.org/10.15421/40280416> [in Ukrainian].

13. Natsionalne polozhennya (standart) bukhhaltenskoho obliku 1 «Zahalni vymohy do finansovoyi zvitnosti»: Nakaz Ministerstva finansiv Ukrayiny № 52 [National Regulation (Standard) of Accounting 1 «General requirements for financial reporting»: Order of the Ministry of finance of Ukraine № 52]. (2012, January 25). zakon2.rada.gov.ua. Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> [in Ukrainian].

14. Podatkovyy kodeks Ukrayiny [Tax Code of Ukraine]. (2010, December 2). zakon5.rada.gov.ua. Retrieved from: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> [in Ukrainian].

15. Podolyanchuk, O.A. (2021). Oblik v opodatkuvanni diyal'nosti pidpryyemstv [Accounting in the taxation of enterprises]. *Ekonomika, finansy, menedzhment: aktualni pytannya nauky i praktyky – Economics, finance, management: topical issues of science and practical activity*, 1, 115-128. DOI: 10.37128/2411-4413-2021-1-8 [in Ukrainian].

16. Podolyanchuk, O.A. (2017). Orhanizatsiya obliku subyektamy maloho pidpryyemnytstva [Organization of accounting by small businesses]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, 4. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5536> [in Ukrainian].

17. Podolianchuk, O.A., Koval, N.I., & Hudzenko, N.M. (2019). *Oblik v fermerskykh hospodarstvakh [Accounting in farms]*. Kyiv: «Tsentр uchbovoyi literatury» [in Ukrainian].

18. Polozhennya (standart) bukhhaltenskoho obliku 15 «Dokhid»: Nakaz Ministerstva finansiv Ukrayiny № 290 [Regulation (standard) of accounting 15 «Income»: Order of the Ministry of Finance of Ukraine № 290]. (1999, November 29). zakon5.rada.gov.ua. Retrieved from: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99> [in Ukrainian].

19. Polozhennya (standart) bukhhaltenskoho obliku 16 «Vytraty»: Nakaz Ministerstva finansiv Ukrayiny № 318 [Accounting Regulation (Standard) 16 «Expenses»: Order of the Ministry of Finance of Ukraine № 318]. (1999, December 31). zakon2.rada.gov.ua. Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00> [in Ukrainian].

20. Polozhennya (standart) bukhhaltenskoho obliku 17 «Podatok na prybutok»: Nakaz Ministerstva finansiv Ukrayiny № 353 [Provision of Accounting Standard 17 «Income Tax»: Order of the Ministry of Finance of Ukraine № 353]. (2000, December 28). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0047-01#Text> [in Ukrainian].

21. Razborska, O., & Serzhenik, Y. (2020). Transformatsiyni protsesy spravlyannya podatku na prybutok v umovakh defitsytu byudzhetu [Transformational processes of income tax collection in a budget deficit]. *Ekonomichnyy analiz – Economic analysis*, 30, 3, 90-100. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2020.03.090>

[in Ukrainian].

22. Ofitsiinyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Official site of the State Statistics Service of Ukraine]. ukrstat.gov.ua. Retrieved from: www.ukrstat.gov.ua [in Ukrainian].

Відомості про автора

ПОДОЛЯНЧУК Олена Анатоліївна – кандидат економічних наук, завідувачка кафедри обліку та оподаткування в галузях економіки, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: podolianchuk_1@i.ua).

PODOLIANCHUK Olena – Candidate of Economic Sciences, Head of the Department of Accounting and Taxation in the Fields of the Economy, Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnytsia, 3, Soniachna Str., e-mail: podolianchuk_1@i.ua).

УДК 330.342:339.9

DOI: 10.37128/2411-4413-2022-1-11

**ВПЛИВ
ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ
ПРОЦЕСІВ НА
СУЧАСНІ
ЕКОНОМІЧНІ
СИСТЕМИ**

ТОМАШУК І.В.,
*доктор філософії з економіки, старший викладач
кафедри економіки та підприємницької діяльності,
Вінницький національний аграрний університет
(м. Вінниця)*

У статті досліджено особливості процесу глобалізації та розкрито її сутнісні характеристики. Проаналізовано позитивний та негативний вплив глобалізаційних процесів на розвиток національних економік. Вказано, що глобалізація, з економічної точки зору, характеризується зростанням впливу зовнішніх економічних факторів, де сформовано єдиний світовий ринок, який диктує рівноправні умови для всіх його учасників.

Наголошено, що конкуренція, яка зростає внаслідок впровадження досягнень у галузях науки й технологій, сприяє прискоренню виробництва, генеруванню нових ідей щодо продуктів і послуг, формуванню знань щодо ефективного функціонування ринків капіталу й технологій. Доведено, що функціонування національної економіки в умовах глобальних світових відносин значно відображається через міжнародну торгівлю. Сьогодні світова торгівля є найбільш активною формою міжнародних економічних відносин. Вказується, що в умовах інтенсифікації процесів глобалізації, державна економічна політика має формуватися у напрямку переходу від експортно-орієнтованої стратегії розвитку, де домінуючою є сировинна продукція, до стратегії внутрішньо-орієнтованого розвитку з насиченням внутрішнього споживчого ринку. Узагальнено, що глобалізація як об'єктивний процес має безпосередній вплив на розвиток національної економіки загалом і внутрішнього споживчого ринку зокрема. Наголошено, що суть економічної глобалізації полягає у посиленні ролі інвестицій, індустрії, індивідів й інформації. Вказано, що міжнародна конкуренція призводить до виникнення протиріч між національними економіками різних держав. Зроблено висновки, що глобалізація та посилення міжнародної конкуренції вимагають нових підходів до розвитку національних економік. Дослідження сутності глобалізації отримало подальший розвиток й обґрунтовано необхідність розробки відповідних концепцій функціонування національних економік у цих умовах.